

El naixement del sol victoriós

Felip Munar i Munar

Nadal és la festa dels desitjos, dels auguris i bons averanys. Es festeja el Sol Nou, l'adveniment de la llum, de l'esperança, de la vida, i per això aquest esclat de lluminositat, de bombetes, aquest enyorament de l'escalfor; la claror, de dia en dia, comença a créixer: és l'inici de l'any natural, molts calendaris l'hi celebraven; eren les calendes (el primer dia de cada mes, ara, però, el primer dia de l'any nou). És una exaltació de la verdor, al cor de l'hivern, la confiança en el reverdiment de la natura, i per això els pobles nòrdics entraven l'avet dins les cases, l'únic arbre que sobresortia per damunt de la neu, i hi penjaven menjar per tal de recordar pinzellades de vida, o fins i tot el col·locaven amb les arrels girades cap al cel, indicant la unió fecunda de la força de la terra i el cel -ara, sota l'arbre, hi posen els regals que suposadament el pare Noël ha deixat- que els lligaven a l'exterior; i quan tornava la bonança, tornaven a treure l'arbre al seu lloc d'origen, com un ble viu que havia reviscolat la casa durant els mesos de fred i mort de la natura. I per això també, al llarg d'aquestes dates, estan tan de moda els arbusts que estan a la plena, i la gent els col·loca dins les cases: el galzeran, el boix grèvol, el vesc... i la rosa de Jericó, que s'obre al punt de la mitjanit de Nadal anunciant el bon part de la Mare de Déu. Així ho conta una llegenda: quan la Mare va saber que els soldats d'Herodes mataven els Innocents, de l'esglai que va tenir se li va estroncar la llet. En la fuga cap a Egipte perquè el Nin Jesús no patís la persecució, essent a Jericó la llet li revingué amb tanta abundància que el nadó no la podia engolir i en va caure tota una estelada de gotetes a terra, de les quals varen sortir uns roserets amb les flors esquixades de blanc: són les roses de Jericó, que no n'hi ha altres iguals al món.

Ja abans del cristianisme, oferir les ovelles primales era un ritu del solstici d'hivern dels pobles indoeuropeus; també els druides cèltics sacrificaven dos bous blancs per junyar, entorn de la collita del vesc a les rouredes sagrades. I el gall de Nadal té un rerefons simbòlic i sacrificial: solar, au del matí que saluda el Sol amb el seu cant a punta d'alba. I els celtas escorxaven en tal nit, en honor de Belanos, déu solar, un porc senglar, nascut a l'equinocci de primavera i tengut com a esperit del gra. Cabrit, aviram -gall, pollastre, capó, indiot- i porc eren les menges tradicional de l'àpat nadalenc. La introducció del capó prové de l'Edat Mitjana: el concili d'Aquisgrà (817) considerà que la carn dels galls castrats, per la seva condició d'asexuats, no trencava el dejuni prescrit la vigília de Nadal.

Coincidint amb les antigues Brumalia romanes (25 de desembre), que seguien les orgiàstiques Saturnalia, a pesar de la cristianització de les diades, en el nostre costumari es troben pervivències de gresques

carnestoltesques en tot el temps nadalenc, fins i tot l'abstenció de carn la vigília de Nadal (carnes tollitas) hi feia referència. A partir de l'era constantiniana, l'Imperi Romà cristianitzà les festes; l'any 321, el Dies Solis -de simbologia imperial- passa a ser els Dies Domini; i l'any 354, el Natalis Solis -festa imperial amb motiu del solstici- esdevé Natalis Domini Iesu Christi, el Nadal cristià. Fins al segle IV, els cristians no tenien dia assenyalat per celebrar el Naixement de Jesús: la indicació de l'Evangelí de sant Lluc que els pastors dormien al ras adverteix, més aviat, que no fou a l'hivern, ja que els ramats a Palestina romanen a muntanya de primavera a tardor. L'Església occidental optà per cristianitzar les festes paganes i les orgies carnestoltesques de les Saturnalia alhora que incorporà la celebració oriental del 6 de gener sota l'advocació de l'adoració dels Reis; sant Agustí exhortava a celebrar culte "no al sol, sinó al Creador del sol". De llavors ençà, Nadal ha esdevingut el dia més solemne del calendari de tota la Cristiandat: la celebració del Naixement de Jesús. Els anys de l'Era Cristiana es comptaren de Nadal a Nadal, introduït aquí pel rei Pere el Cerimoniós, l'any 1350.

El refranyer sol encertat sempre ja que prové de l'experiència i la constatació de fets que han passat al llarg de molts de segles: "Nadal humit, fa el pagès ric", "Si no plou per Nadal tots els sembrats van mal", "Nadal sense lluna, mala fortuna", "Nadal en dilluns, riquesa (o badalls) a munts", "Nadal en dimarts, pa i vi de totes parts" (o "dolents per als sembrats"), "Nadal en diumenge totes les festes es menja", "Per Nadal, ric i pobre mengen gall", "De Nadal a sant Esteve durarà la bondat teva", "Per Nadal, cada ovella al seu corral".

I unes curiositats: la ferradura és un símbol nadalenc; segons la tradició les bruixes -dia 31- li tenen tanta por com a la creu, per això van en graneres en lloc de cavalls, i per això la gent solia posar una ferradura darrera les portes. Les cançons que es canten en aquests dies -nadales, cançons de Nadal...- provenen d'antigues composicions profanes, pujades de to -"villancico" prové de "villano", baix, barroer-; l'església les va prohibir a condició que només tenguessin motius del naixement del Nin Jesús. Les neules, ara elements decoratius de les esglésies i betlems, per recordar que s'apropaven les festes; sembla que representaven les teranyines de la cova del Naixement. Quan un infant neix es creu que surt una estrella al firmament; d'aquí ve la dita: "Tenir -o néixer amb- una bona estrella"; fou la mateixa que acompanyà els tres Reis a adorar el Nin; fins al segle VII el nombre de reis oscil·lava entre 2 i 15, i no se sap qui eren, ni d'on eren i venien; l'Església, a l'Edat Mitjana, va dotar-los de connotacions polítiques en convertir-los en reis (el poder terrenal sotmès al religiós). Els seus noms són ficticis, fruit de l'afany medieval que els va atorgar les tres races conegudes a l'època: Melcior, l'uropeu; Gaspar, l'asiàtic; Baltasar, l'africà; amb

els presents: or (la genealogia cristiana emparenta Jesús amb el rei David), mirra (per la seva naturalesa divina) i encens (naturalesa humana). I en les inscripcions babilòniques hi trobam uns propòsits per a l'any nou: "Pagar els deutes, ajudar el veïnat i tornar-li les eines i estris de cuina manlevats". Certament, l'ànima dels processos més complexos està en la més exquisida senzillesa.

Publicat a Diario de Mallorca

http://www.diariodemallorca.es/secciones/noticia.jsp?pRef=1749_3_316765_Part-Forana-naixement-victorios